

Način na koji se visina naknade za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora reflektuje na račun kupaca zavisi od više faktora. Iako je za domaćinstvo prosječne potrošnje sa dvotarifnim brojlom predstavljala 5,6 odsto ukupnog računa u 2017. godini, krajnja cijena je bila na nivou iz 2015, kada većina od ovih izvora nije bila izgrađena. To se može objasniti činjenicom da ova energija omogućava supstituciju uvozne energije, pa podsticanje proizvodnje iz obnovljivih izvora doprinosi i smanjenju zavisnosti od uvoza, ocijenio je predsjednik odbora regulatorne agencije za energetiku Branislav Prelević.

On je podsjetio da je garantovana cijena otkupa ove energije, tzv. fid in tarif, jedna od podsticajnih mjera EU za povećanje njenog udjela u potrošnji, sa ciljem ublažavanja negativnog uticaja klimatskih promjena, što je zakonom definisano kao javni interes. Sve članice EU i zemlje kandidati su, u zavisnosti od stanja u sektoru, sopstvenih ciljeva i energetske politike, definisale nacionalni cilj i visinu ovih tarifa.

“Većina zemalja EU je na početku odredila, iz današnje perspektive ekstremno visoke tarife od 35-50 centi za kilovatsat. Tarife u Crnoj Gori su u prosjeku deset centi za kilovatsat i ispod su evropskih. Na račun takve politike, u proteklih sedam godina od uvođenja podsticaja proizvodni kapacitet se povećao 13 odsto na 994 megavata, a Crna Gora se sasvim približila svom nacionalnom cilju”, rekao je Prelević i podsjetio da RAE ima ograničenu nadležnost u odnosu na obnovljive izvore i nema uticaja na određivnje visine naknade, što je u nadležnosti Vlade.

RAE vrši godišnju analizu, objavljuje podatke o udjelu obnovljivih izvora u ukupnoj proizvodnji i potrošnji i o tome izvještava parlament.

Pobjeda: U EU planiraju da se koncesije za obnovljive izvore daju na tender, koji će dobiti firma koja traži najmanje podsticaje. Da li je to dobar način?

Prelević: Tačno. Iako je Njemačka prva predložila mehanizam fid in tarif, prva i odustaje odnjega. Ovo je logično jer je tehnologija toliko napredovala da ovoj industiji u nekim djelovima Evrope više nije potreban cjenovni podsticaj, jer se cijena proizvedenog kWh iz ovih izvora sasvim približila cijeni energije iz konvencijalnih elektrana. Uvođenje nadmetanja za cijenu podsticaja bi pozitivno uticalo na razvoj tržišta električne energije.

Pobjeda: Kako vidite plan gradnje drugog bloka u svjedu najnovijih ograničenja EU?

Prelević: RAE, prema zakonu, nema ulogu u kreiranju strategije razvoja i planova izgradnje elektroenergetskih proizvodnih objekata. S obzirom na to mogu vam reći samo lični stav. Da li smatram da je za sigurnost snabdijevanja i stabilnost elektroenergetskog sistema Crne Gore dobro da postoji makar jedan stabilan izvor električne energije kakav obezbjeđuje termoelektrana apsolutno da! Međutim, ako pitate da li je moguće da elektroenergetski sistem radi stabilno i bez termoelektrane, odgovor je opet da. Takav je primjer Norveška, ali

to košta jako puno, jer bismo trebali da potpuno iskoristimo svoj hidropotencijal. To su ogromne investicije. Međutim, koliko vidim, kad god se počelo razmišljati o gradnji neke hidro ili termo elektrane nije bilo ni minimuma opšte saglasnosti. Sad plaćamo cijenu toga. Pobjeda: Od januara RAE može da učestvuje u radnim grupama evropskog regulatora ACER-a. Kako će se to odraziti na Vaš rad?

Prelević: Pristupanje ACER-u je prije svega ogromno priznanje za nas. Regulatori su po definiciji meta kritika, obično ne odgovaraju ni potrošačima ni regulisanim kompanijama, a shodno tome ni vlastima koje žele zadovoljne i potrošače i kompanije. Zato ovo priznanje dođe kao satisfakcija za uloženi rad svih ovih godina. ACER je praktično regulator na nivou EU i njemu do sada nikad nije pristupio nijedan regulator čija zemlja prethodno nije postala članicom EU. Biti prvi u poslu koji radite, nadahnjuje. To znači da smo od najvažnije institucije iz ove oblasti dobili potvrdu da radimo prema standardima i principima regulatora EU. Strogi kriterijumi ACER-a obeshrabruju, pa mnoge čak ne razmišljaju o apliciranju. Potpisivanje sporazuma o saradnji i omogućavanje da učestvujemo u radu radnih grupa ACER će svakako uticati pozitivno na rad RAE. Dopriniće jačanju naših kapaciteta samim tim što ćemo početi aktivno da pratimo rad EU regulatora, razmjenjujemo iskustva, sagledavamo izazove sa kojima se oni susreću i kako primjenjuju EU uredbe i direktive, te biti obučeni i spremni za primjenu legislative i prije nego što bude obavezujuće za članice Energetske zajednice.

Pobjeda: Kad će RAE početi da reguliše cijenu vode?

Prelević: Zakonom o komunalnim djelatnostima, koji je usvojen prošle jeseni, RAE je dobila ovlaštenje za regulaciju vodosnabdijevanja i tretmana otpadnih voda. Zaduženi smo, između ostalog, za kreiranje metodologija na osnovu kojih će vodovodne kompanije predlagati cijene, na koje treba da damo saglasnost. Iako će metodologije biti jedinstvene, svaka opština tj. vodovodna kompanija će kao i do sada imati različite cijene. Za izradu metodologije Ministarstvo održivog razvoja i turizma obezbijedilo nam je konsultantsku podršku, na čiji je zahtjev rok za dostavljanje nacрта metodologije pomjeren sa sredine septembra 2017. za kraj januara 2018. Mislim, međutim, da rokovi ne smiju biti presudni. Dugo čekamo reformu ovog sektora i zato je neophodno da u nju uđemo spremni. Tu mislim na adekvatne rokove za upoznavanje vodovodnih kompanija sa novim metodologijama, a potrošača sa planiranim izmjenama, što podrazumijeva široku i transparentnu javnu raspravu o predloženim rješenjima.

U međuvremenu, RAE jača kapacitet službe za regulisane komunalne djelatnosti, vrši obuku i edukaciju zaposlenih, prati evropska i regionalna iskustava i analizira domaće pro pise. Radi analize stanja u sektoru regulisanih komunalnih djelatnosti od opštinskih vodovoda

tražili smo podatke o poslovanju i zadovoljni smo saradnjom. Problema u ovom sektoru ima mnogo, ali ih svakim danom sve više doživljavamo kao izazov. Bitno je da Agenciji obezbijedimo rad u miru i bez pritiska koje vidim kroz neodgovorne najave u medijima o projekcijama cijene vode u 2019. godini. Metodologiju imamo samo u obrisima i nikome od nas za sad nije poznato kako će se kretati cijena vode, ali očigledno postoje subjekti kojima regulator ne odgovara i koji raznim projekcijama „navidavaju negativnu atmosferu i kod potrošača i kod vodovodnih kompanija.

Pobjeda: Kako komentarišete stav Sekretarijata energetske zajednice da RAE nije nezavisna, jer statut Agencije odobrava Vlada?

Prelević: Pitanje nezavisnosti regulatora je bio jedan od najčešće tretiranih problema u okviru Energetske zajednice. Ovim problemom su se intenzivno bavili i u okviru EU, pa nije čudno što je u zemljama koje nijesu u potpunosti primijenile evropsku legislativu taj problem bio naglašeniji. Takozvani Treći energetske paketa, odnosno najnoviji set direktiva i uredbi kojima se daje pravni okvir u sektoru energetike EU, je u jednom dijelu posvećen upravo obezbjeđivanju većeg nivoa nezavisnosti regulatora, jer se uvidjelo da je bez potpune nezavisnosti nacionalnih regulatora nemoguće postići postavljene ciljeve.

Analize Energetske zajednice su pokazale da postoje određene restrikcije regulatorne nezavisnosti. Zajednica je insistirala, što je i ugrađeno u novi zakon energetici, na načinu razrješavanja predsjednika i članova odbora. U prethodnom zakonu Skupština je činom neprihvatanja izvještaja regulatora praktično razrješavala dužnosti odbor RAE, što je očigledno vrsta političkog pritiska. Novim zakonom su riješeni još neki manje važni detalji u vezi nezavisnosti regulatora, tako da su sve bitne pretpostavke za nezavisan rad regulatora tu, uključujući finansijsku i nezavisnost od političkih partija, vlasti, regulisanih kompanija. U ovih šest, sedam godina lično nijesam osjetio nikakav pritisak. Uostalom, ne bismo zavrijedili status posmatrača u ACER-u da RAE ima problema sa nezavisnošću, jer je to eliminatorni preduslov za pristup.

Pobjeda: Sugestija iz Energetske zajednice je bila i da se izmjenom zakona omogući RAE da kažnjava. Da li se nešto radi na tome?

Prelević: Agencija je od 2004. gradila autoritet, uprkos otporima EPCG, tada jedinog vertikalno integrisanog energetske subjekta koji je pokrivaio proizvodnju, prenos, distribuciju i snabdijevanje. Nakon 14 godina i reforme nesporno je da je sprovođenjem regulacije ostvaren napredak u stabilnosti i održivosti energetske subjekata i u sigurnosti snabdijevanja potrošača. Broj tužbi prema Agenciji je višestruko smanjen, a broj izgubljenih sporova sveden na nulu.

Prema III energetske paketa, regulatoru bi trebalo da se da ovlašćenje za izricanje

efikasnih, proporcionalnih i odvraćajućih kazni/penala prema energetske subjektima koji ne ispunjavaju zakonske obaveze, ili ovlaštenje za upućivanje prijedloga nadležnom sudu. Zakon o energetici iz 2016. je usaglašen sa III energetskim paketom EU propisa, što je i potvrđeno mišljenjem EZ. U Crnoj Gori pravo na izricanje kazni imaju sudovi, a regulator ima pravo da inicira pokretanje postupka pred sudom. Zakon je dao ovlaštenje Agenciji da utvrdi Pravila propisanog minimuma kvaliteta snabdijevanja, kojim je utvrđeno plaćanje kompenzacija u slučaju kršenja, što je vid kažnjavanja. Ova mjera će se primjenjivati od avgusta 2019. godine.

Eventualni problemi na koje budemo nailazili pokazaće da li je potrebno zakonom predvidjeti i druge sankcije.

Pobjeda: Kako se formira cijena električne energije za domaće potrošače?

Prelević: Često smo u zadnje vrijeme imali priliku da čujemo komentare o tome i moram priznati da sam zaprepašćen koliko ne poznaju materiju ljudi koji su ipak sebi dozvolili da javno komentarišu ovu temu. Dozvolite mi da pojasnim neke činjenice, zablude su očigledno velike.

Cijena električne energije kod nas godinama ne zavisi od troškova njene proizvodnje. Zato mi je nevjerojatno da neki ljudi vide vezu cijene električne energije za domaćinstva i gradnje bloka dva, ili cijene uglja iz Pljevalja. Veza ne postoji. I dobro je što ne postoji, jer će potrošači imati tržišnu cijenu postignutu u fer nadmetanju svih proizvođača. Dobro je i za proizvođače, jer će oni koji na takvim cijenama ostvaruju profit opstati, a ko pravi gubitke će se morati reorganizovati ili prestati da postoji. Od 2012. cijena električne energije je direktno povezana sa cijenama na evropskim berzama i zbog toga se nije desila nikakva katastrofa na domaćem tržištu, naprotiv. Imamo praktično primijenjenu berzansku cijenu, a tarife za krajnje potrošače su ispod polovine evropskog prosjeka. Da li je neko od dobronamjernih analitičara uopšte primijetio ovaj detalj? Nijesam čuo. Cijena električne energije obično predstavlja 35-50 odsto ukupne tarife za potrošače, zavisno od države. Ostatak čine troškovi prenosa i distribucije, te dažbine koje nameću države. Ako smo, dakle, u naše tarife uključili berzansku cijenu električne energije u Evropi, a taife za krajnje kupce su i dalje ispod polovine evropskog prosjeka, mora da su ostale komponente tog računa tj. tarifa niske. E upravo za taj drugi dio tarife tj. troškove prenosnog i distributivnog sistema je zadužen regulator i one su godinama stabilne u nivou od plus/minus pet odsto. Konkretno, tarifa za domaćinstva za 2018, je i pored povećanja o kojem se priča, ispod prosjeka tarifa u zadnjih pet godina.

Izvor: m.cdm.me